

**PREZENTAREA EDIȚIEI THE SYNTAX OF OLD ROMANIAN
TIPĂRITĂ LA OXFORD UNIVERSITY PRESS, 2016**

Gabriela PANĂ DINDELEGAN

1. INFORMAȚII GENERALE

La începutul lui aprilie 2016, a apărut la Oxford University Press *The Syntax of Old Romanian*, carte însumând 690 p. + 30p. introductive. Apărută în moment aniversar, lucrarea a fost dedicată Academiei Române cu ocazia împlinirii a 150 de ani de existență. Este prima carte monografică de sintaxă istorică românească apărută în străinătate, în limbă străină, concepută și scrisă în mod expres pentru străinătate. Cartea s-a publicat în cadrul prestigioasei serii a Oxford Studies in Diachronic & Historical Linguistics, editate de romaniștii Adam Ledgeway și Ian Roberts (University of Cambridge).

La redactarea cărții au participat 19 autori, reprezentând întregul colectiv al Departamentului de Gramatică de la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” al Academiei Române, la care s-au alăturat și alți trei colaboratori din afara Departamentului. În mod special, se impune semnalată contribuția cercetătorului Martin Maiden, profesor de Limbi romanice la Faculty of Medieval and Modern Languages, Faculty of Linguistics, Philology and Phonetics, University of Oxford, director al Oxford Research Centre for Romances Linguistics, membru al Academiei Britanice, care, în afara faptului că a asigurat controlul științific și de limbă engleză, a redactat și un subcapitol destinat prezentării sintetice a morfologiei românei vechi. Interesul și pasiunea profesorului Martin Maiden și a Departamentului de la Oxford pe care îl conduce pentru studiul și promovarea limbii române au contribuit, în mod substanțial, la realizarea acestui proiect.

The Syntax of Old Romanian vine în continuarea cărții *The Grammar of Romanian*, Gabriela Pană Dindelegan (ed.), Oxford University Press, 2013, care realizează descrierea morfosintactică a limbii române moderne standard. Raportul de „continuitate” este evident în concepție, terminologie, organizarea sintaxei și chiar în păstrarea titlurilor de capitole și subcapitole din cartea apărută în 2013. Această „continuitate” vine în sprijinul cititorului străin, facilitându-i accesul la carte și la înțelegerea particularităților românei în general și a românei vechi în special.

2. CONȚINUT ȘI DESTINATAR

The Syntax of Old Romanian este o descriere extinsă, foarte detaliată a sintaxei limbii române vechi (cartea este precedată de un „detailed contents”, p. VIII-XXI). Potrivit periodizării curente a românei, descrierea sintactică a românei vechi distinge între perioada celor mai vechi texte românești cunoscute (1500–1640) vs perioada a doua (1640–1780), cu texte mai numeroase și mai diversificate stilistic și cu reguli mai fixate; cartea investighează amândouă etapele.

Cartea se adresează, în primul rând, cercetătorului străin, specialist în romanistică, tipologie lingvistică sau lingvistică generală și interesat de sintaxă diacronică în general și de sintaxa istorică a limbilor romanice în special.

3. METODĂ ȘI OBIECTIVE

Perspectiva de analiză este sincronică și diacronică (*sincronică*, în sensul că, în interiorul unei perioade precis fixate, se urmărește descrierea cât mai completă a corpusului; *diacronică*, în sensul că se compară cele două etape ale perioadei vechi: 1500–1640 vs 1640–1780, iar rezultatele globale se compară cu cele din româna modernă).

Se continuă și perspectiva tipologică și comparativă din *The Grammar of Romanian* 2013, insistându-se asupra fenomenelor considerate caracteristice limbii române. În cadrul unei descrieri globale, se urmăresc, în mod special, fenomenele considerate individualizante.

Metoda de cercetare este analiza de CORPUS, singura posibilă pentru o etapă veche de limbă, nevorbită și necunoscută decât indirect de cercetător.

Pentru a limita, cât este posibil, neajunsurile unui studiu bazat în exclusivitate pe analiză de corpus: (I) s-a utilizat un corpus cât mai bogat și mai diversificat, reprezentând tipuri diferite de texte, precum și texte acoperind zone geografice cât mai diverse; (II) s-au introdus frecvent observații cantitative, care pot da seama de circulația unui fenomen într-o etapă a intervalului analizat, de dinamica unui fenomen, încercând să eliminăm pe cât a fost posibil faptele accidentale.

4. DESPRE CORPUS

- CORPUS-ul este alcătuit din 115 texte (dintre care unele – Apocalipsul Maicii Domnului, Codex Sturdzanus etc. – au mai multe versiuni și sunt întinse pe parcursul mai multor secole); vezi p. 639–649, inventarul de texte investigate.

Toate sunt texte editate, multe ediții recente, dar și ediții mai vechi, care corespund încă exigențelor filologice. Textele folosite sunt siglate; fiecare siglă include și anul de apariție (dată exactă sau aproximativă; vezi sigle precum: CC¹.1567; CC².1581; PO.1582, LC.~1650).

Corpusul este însoțit de o HARTĂ, în care se înregistrează localizarea textelor utilizate (cu o localizare precisă, acolo unde s-a putut face, sau cu indicarea zonei lingvistice mai largi din care provine textul editat, original sau copie). După cum se știe, nu toate textele transmise până la noi sunt originale; multe sunt copii mai târzii; datarea se face potrivit textului transmis până la noi – vezi, de exemplu, textul lui Ureche, cu datare ulterioară față de perioada în care s-a elaborat, pentru că ni s-au transmis numai copii.

Pentru că intervalul de timp analizat include trei secole și pentru că varietatea textelor este extrem de mare, am avut dificultatea de a ne încadra în cele 220.000 de cuvinte (700 de pagini) acordate de editură, ceea ce a impus, uneori, reducerea drastică a numărului de exemple. Și pentru a nu pierde material imens, am obținut dreptul de a asocia la carte o ANEXĂ ONLINE (ONLINE APPENDIX: www.lingv.ro → *The Syntax of Old Romanian*), în care fiecare aspect discutat este completat cu alte exemple decât cele din carte.

- În afară de informația obținută prin analiză proprie, am folosit întreaga informație oferită de lucrările anterioare, lucrări de sinteză sau lucrări referitoare la unul sau altul dintre fenomenele analizate (403 titluri). Un rol deosebit îl ocupă excelențele studii lingvistice care precedă edițiile filologice. Școala românească de filologie (de editare de text vechi) ne-a fost de un real folos. Rezultatele obținute din excerptarea actuală a corpusului au fost comparate cu ceea ce oferă studiile și cărțile anterioare.

5. CONCLUZIILE CĂRȚII

În carte există *Concluzii parțiale* la sfârșitul fiecărui capitol, orientate spre sublinierea faptelor specifice românei vechi pentru fenomenul analizat. Există și *Concluzii generale* (capitolul al 12-lea), cu două tipuri de informații.

Primul tip de informații îl reprezintă un inventar sintetic al schimbărilor semnificative examinate pe domenii sintactice: domeniul reorganizării sistemului T(imp)A(spect)M(od), domeniul structurii argumentale, al formelor și al construcțiilor non-finite, domeniul grupului nominal și al celui adjectival (marcarea genitivului, determinanții, cuantificatori, domeniul posesiei, marcarea comparației), domeniul conectorilor etc.

Dincolo de acest inventar de schimbări, concluziile cuprind și o a doua secțiune, care surprinde, pe de o parte, principalele trăsături sintactice ale românei vechi, iar, pe de alta, tendințele și direcțiile de evoluție de la româna veche la româna modernă.

6. IMPORTANȚA CĂRȚII

Grație acestei cărți, lingvistica românească s-a îmbogățit cu o descriere sintactică integrală și extrem de detaliată a limbii române vechi. În plus, trebuie subliniat că această sintaxă apare într-o limbă de circulație, făcând posibilă cunoașterea românei în străinătate, ceea ce înseamnă posibilitatea românei de a intra în aria de interes și de cercetare a

lingviștilor străini. Nu e puțin lucru și faptul că această sintaxă este scrisă de la sursă (de specialiști români), într-o deplină și profundă cunoaștere a limbii.

Această carte este utilă nu numai străinătății, ci, dimpotrivă, este o carte cu rezultate remarcabile și pentru lingvistica românească. Cercetările de sintaxă istorică anterioare sunt puțin numeroase, fragmentare, bazate pe un corpus mult mai restrâns, iar unele dintre ele, destul de vechi. Pe lângă valoarea monografică pe care cartea o are, prin studiul detaliat de CORPUS, ea a adus și multe informații noi, de detaliu și de ansamblu, sau a nuanțat, corectat și precizat informații anterioare. Dau câteva exemple:

(I) S-a pus în evidență prezența unor fenomene despre care nu se știa nimic sau aproape nimic (vezi, de exemplu, existența în româna veche a construcțiilor cu subiect pronominal expletiv; infinitivele și gerunziile „predicative”, coordonate cu forme finite; coordonarea asimetrică; conjunctivul fără „să” din subordonate etc.).

(II) S-a urmărit cu precizie cantitativă apariția unor fenomene, extinderea lor, fixarea unor reguli, ca și dispariția altora, confirmându-se sau nuanțându-se unele datări stabilite anterior (precum: apariția construcțiilor cu supin „verbal”; utilizarea mărcilor proclitice ale genitivului la numele proprii feminine; fixarea regulilor de utilizare a infinitivului cu „a” și fără „a”, a infinitivului lung cu valoare verbală; apariția și gramaticalizarea sau, dimpotrivă, ieșirea din uz a unor conectori circumstanțiali și a altora necircumstanțiali; apariția și gramaticalizarea unor modalizatori epistemici etc.).

(III) Fără să se realizeze regulat, acolo unde am avut informații, s-au stabilit paralele romanice cu fapte din fazele vechi ale limbilor romanice.

(IV) Acolo unde am avut date, s-a stabilit „continuitatea” unor fenomene arhaice în zone dialectale conservatoare ale dacoromânei actuale.

Gabriela PANĂ DINDELEGAN
Profesor emerit la Facultatea de Litere din Universitatea București
CS.I la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” al
Academiei Române
Membru corespondent al Academiei Române
Adresă mail: g_dindele@yahoo.com